

Het PARTICIPATIE PLEIDOOI

SAL VAN DEN BERG
TESHUWAH RIJKERS
AY LING VAN DER SPEK-THUNG
IMME ZANDER

**HET
PARTICIPATIE
PLEIDOOI**

Erkenningen

Wij willen graag onze waardering uitspreken voor de Zeeuwse Milieu Federatie en de leden van het partner-panel, de initiatiefnemers en facilitators van Challenge 2050.

Inhoudsopgave

Introductie	6
Participation Proclamation	9
Participatie Succesverhalen	10
Zeeuwse Zorg Coalitie.....	11
Middelburg Ontmoet.....	14
Citizen Science.....	16
Burgerkracht Limburg	20
Herenboeren	23
Onze Droomvisie voor Burgerparticipatie in 2050	25
Algemene veranderingen	26
Specifieke veranderingen	29
Vijf stappen richting 2050	30
Oriënteren	31
Informereren	32
In Aanraking komen.....	34
Algemene Community Vorming	38
Het laten Floreren van Communities	40
Conclusie	42
Persoonlijke conclusie: Ay Ling Thung	50
Persoonlijke conclusie: Imme Zander.....	51
Persoonlijke conclusie: Sal van den Berg.....	52
Persoonlijke conclusie: Teshuwah Rijkers	53
Dankwoord.....	54

Introductie

“To criticize one’s country is to do it a service.”

~ J. William Fulbright

De inspraak van belanghebbenden bij besluitvorming zal leiden tot een beter overwogen besluit. Dat is niet omdat belanghebbenden per se beter gekwalificeerd zijn om inhoudelijke besluiten te nemen—in tegendeel zelfs; dat is omdat belanghebbenden in de unieke positie zitten dat ze een perspectief hebben dat per definitie inzicht biedt op de situatie, en dat in veel gevallen niet wordt belemmerd door afleidende invloeden als “technisch inhoudelijke kennis,” of “rendabiliteitsoverwegingen.” Dit perspectief kwalificeert iemand zeker niet om het roer over te nemen, maar de verzameling van deze perspectieven en het in acht nemen daarvan zal waarschijnlijk wel resulteren in een beter begrip van de situatie tijdens het vormen van een besluit.

Burgers hebben lang niet altijd zinnige dingen te zeggen—daar is, denk ik, iedere burger het wel over eens—maar dát iets wordt gezegd biedt onafhankelijk van de inhoudelijke meerwaarde al een nieuw perspectief op de situatie, en hoe beter je van een situatie bewust bent, hoe beter je de situatie kunt overwegen. Zelfs in het meest pessimistische scenario is burgerparticipatie dus al van meerwaarde. Als dat geen inspirerend uitzicht is dan weet ik het ook niet meer.

In dit boek zullen verschillende aspecten, bevindingen, en vooruitzichten met betrekking tot burgerparticipatie besproken worden. De afgelopen maanden hebben wij—uw literaire gastheren en -vrouwen binnen de hoofdstukken dit boek—onderzoek gedaan naar het onderwerp burgerparticipatie, wat wel of niet wenselijk is voor burgerparticipatie, en welke stappen we kunnen zetten om richting een toekomst te bewegen waarin

de voordelen van burgerparticipatie optimaal kunnen worden benut. Dit onderzoek hebben we met z'n vieren verricht, en is onze contributie aan het project "Challenge 2050," een initiatief van de Zeeuwse Milieu Federatie en diverse partners waarin de vraag werd gesteld hoe een zelfgekozen aspect van de (Zeeuwse) samenleving er in het jaar 2050 onder de meest ideale omstandigheden uit zou kunnen zien, en hoe we stappen richting dat ideaalbeeld kunnen zetten. Ons groepje bestaat uit Ay Ling (28), Imme Zander (19), Sal van den Berg (23), en Teshuwah Rijkers (22), en werd vanuit de Zeeuwse Milieu Federatie gecoördineerd door Ran Kok (25). Samen zullen wij onze bevindingen, gedachtegoed, en conclusies met u delen en toelichten.

We hopen enorm dat u onze uitingen interessant zal vinden, en uiteraard al helemaal dat u iets tegenkomt waar u in de toekomst nog baat bij zal hebben. Iedere bijdrage die dit boek kan leveren aan een betere toekomst is immers een waardevolle stap richting ons doel.

Participation Proclamation

If you want something done right
then you should see to it yourself,
and only the law can justly draw lines
from whereon this sentiment no longer applies.

If you're allowed to have a voice
then you should utilize it well,
and if you have something to say
then to a say you should have the right!

If there is merit to your words
then you should speak until they've been heard,
for if your words could improve on the world,
speaking them out one day very well might.

~ Teshuwah Rijkers

Participatie Succesverhalen

In ons onderzoek zijn wij meerdere succesvolle voorbeelden van burgerparticipatie tegengekomen. Een aantal hiervan hebben we op basis van kennismakingen beter leren kennen en samengevat. We geven een korte samenvatting van wat de verschillende initiatieven inhouden en wat elk project speciaal maakt. Voel u vrij om contact op te nemen met de projecten die u aanspreken!

Zeeuwse Zorg Coalitie

Een sportzaal inlopen waar driehonderd mensen uit alle hoeken van Zeeland zijn verzameld om te praten over de zorg heeft iets unieks. Uniek, omdat burgerberaden in Nederland weinig voorkomen. Uniek, omdat dit het eerste burgerberaad in de provincie Zeeland was. Toch is het de Zeeuwse Zorg Coalitie gelukt om burgers, zorgaanbieders, gemeenten en zorgverzekeraars om één tafel te krijgen en om ze met elkaar het gesprek te laten voeren over de toekomst van de Zeeuwse zorg.

Zeeuwse Zorg Coalitie

Doelgroep

Alle Zeeuwen

Sinds wanneer

Gestart in februari 2023

Wie gesproken

n.v.t.

Waar actief

Zeeland

Wat doen ze

Dialog, iedereen betrekken, zorg in de toekomst

Online

www.zeeuwsezorgcoalitie.nl

Het Burgerberaad Zorg Zeeland had verschillende fases. Na een lange periode van voorbereiden en commitment krijgen van verschillende partijen begon in februari 2023 de inwonertop. Driehonderd gelote inwoners, zorgspecialisten en ambtenaren bepaalden samen welke onderwerpen ze rondom de zorg wilden bespreken. Na de agendabepaling kreeg iedere aanwezige de vrijheid om aan te sluiten bij het onderwerp dat ze het meeste aansprak. Nadat de inwonertop de agenda had bepaald werden op latere momenten inwonerwerkplaatsen per onderwerp georganiseerd waarbij de inwoners in gesprek konden gaan met experts om inspiratie op te doen. Al deze bijeenkomsten kwamen samen in de inwonerraad waar de deelnemers besloten hoe het zorgakkoord er uiteindelijk uit kwam te zien. Dit akkoord werd vervolgens gepresenteerd aan de Zeeuwse zorgverzekeraars en gemeenten. Zo willen de burgers dat de Zeeuwse zorg er uit komt te zien.

Een succesfactor van het burgerberaad was de achterliggende visie dat alle partners die aan de tafel kwamen al gelijken werden behandeld. Elke Zeeuw heeft op een manier met ons zorgstelsel te maken en heeft dus een eigen visie op de zorg. Al deze individuele visies werden samengebracht tot gezamenlijke doelen. Hierbij heeft de organisatie alleen gefaciliteerd en de deelnemers volledig vrij gelaten in de agenda van dit burgerberaad.

Deze autonomie zorgde voor veel enthousiasme en gedrevenheid onder de deelnemers. Ieder voelde zich verbonden met het project en kon serieuze inbreng geven. In een vragensessie achteraf vertellen deelnemers vol trots dat de energie ervan af spatte als ze weer eens samen rond de tafel mochten gaan zitten om het onderwerp te tackelen.

Wat van belang is bij het organiseren van zo'n evenement is ruim op tijd beginnen. Niet alleen voor praktische zaken, zoals genoeg stoelen, maar ook om de commitment van de partijen

echt vast te leggen. Ook werd al snel geleerd dat een echt laagdrempelige online omgeving maken een uitdaging is. Aangezien je een breed publiek, met wisselende digitale vaardigheden, wilt bedienen is het extra van belang om hierbij stil te staan.

Concluderend kunnen we stellen dat door het burgerberaad een brede groep Zeeuwen vol enthousiasme vanuit hun eigen ervaring bij hebben kunnen dragen aan het uitdenken van de toekomstige zorg. Dit burgerberaad toont aan dat een bouwvakker, moeder, zorgspecialist en ambtenaar samen tot een plan kunnen komen; als ze maar de kans krijgen.

Middelburg Ontmoet

Doelgroep

Inwoners van gemeente
Middelburg

Sinds wanneer

Oktober 2023

Wie gesproken

Janneke Nijssen-Heesakkers

Waar actief

Gemeente Middelburg, maar het
platform is ook actief in andere
gemeenten in Nederland

Wat doen ze

platform, verbinden, actief,
elkaar helpen, vrijwilligers,
luisteren

Online

www.middelburgontmoet.nl

Middelburg Ontmoet

Middelburg Ontmoet is een online community platform waarop inwoners en organisaties in de gemeente Middelburg actief kunnen participeren in hun buurt. Het is een van de platforms van het landelijke Mijn Buurtje. Voor het platform in Middelburg werken gemeente Middelburg, Welzijn Middelburg en verschillende vrijwilligers samen als een team buurtverbinders om samen met inwoners, organisaties en verenigingen een goedwerkend participatie platform te creëren. Het platform is vanaf april 2023 online en is officieel gelanceerd op 23 september 2023. Het is nog in ontwikkeling en groeiende.

Het platform is op een laagdrempelige manier opgezet en gemaakt voor en door inwoners. Iedereen kan nieuwsberichten plaatsen, activiteiten op de agenda zetten, vragen om hulp of juist hulp in de vorm van vrijwilligerswerk aanbieden en spullen aanbieden of vragen via het prikbord. Via de sociale kaart kan iedereen makkelijk een overzicht krijgen van organisaties die hulp kunnen bieden aan inwoners om mee te doen in de maatschappij. Hiernaast kan de gemeente gemakkelijk input krijgen van burgers over projecten doordat de burgers zelf kunnen meedoen of meedenken via het onderdeel Doe mee. Wekelijks wordt een nieuwsbrief verzonden waarin berichten die op het platform staan uitgelicht worden.

Door al deze verschillende manieren van participeren aan te bieden via het platform kunnen inwoners en organisaties makkelijk andere mensen leren kennen. Het platform streeft zo naar een betere sociale cohesie en dat mensen worden geholpen via vrijwilligerswerk, het tegengaan van eenzaamheid tegen en het faciliteren van burgerparticipatie.

Iedereen kan het platform bekijken. Wil je actief meedoen (plaatsen, reageren), kun je gemakkelijk een profiel aanmaken. Wanneer dit niet lukt dan kan je altijd binnenstappen tijdens een Middelburg Ontmoet spreekuur, een mail sturen of een vraag stellen via de website.

Wanneer je niet in de gemeente Middelburg woont of er niet naar toe kan reizen om activiteiten te ondervinden dan kan je vaak ook via andere online participatie platformen aanmelden. In vele andere gemeenten is er een soortgelijk Ontmoet platform. Andere gemeenten gebruiken de app Hoplr. Hoplr is ook een soortgelijk platform waar je activiteiten kan delen, helpen als vrijwilliger, in contact kan komen met de buurt en vragenlijsten van de gemeente kan invullen. Hoplr heeft al 800.000 gebruikers in Nederland en België en meer dan 100 steden en gemeenten zijn aangesloten in het netwerk.

Drinkable Rivers

Citizen Science Program

Doelgroep

Iedereen die wilt bijdragen aan het drinkbaar maken van rivieren

Sinds wanneer

1Sinds 2008 actief. Stichting is opgericht op 11 maart 2020

Wie gesproken

Li An Phoa

Waar actief

Start in Nederland, maar is actief over de hele wereld. Het programma heeft 60 actieve organisaties in 20 landen.

Wat doen ze

Participeren, wetenschap, meten, natuur, verbinden, vrijwilligers, informeren, activeren

Online

www.drinkablerivers.org

Citizen Science

Wetenschap kan wel wat handjes gebruiken tijdens onderzoek. Burgerwetenschap of 'citizen science' is een innovatieve manier waarbij burgers op vrijwillige basis wetenschappers helpen met onderzoek. Dit kan door het verzamelen of analyseren van data of het participeren tijdens burgeronderzoek. Er zijn duizenden verschillende projecten verspreid over de hele wereld waar je als burger aan mee kan doen.

Het onderzoek kan over vele verschillende thema's gaan zoals gezondheid, natuur, leefomgeving, geschiedenis. Zo zijn er nationale tellingen zoals de bijen-, vlinder- en tuinvogel-telling. Ook kan je als burger helpen met het digitaliseren van archieven, afspeuren van de sterrenhemel, het meten van de luchtkwaliteit of geluidsoverlast, om maar een paar voorbeelden te noemen.

Door burgers te betrekken met onderzoek creëer je een sterkere samenwerking tussen wetenschap en de samenleving, vergroot het de waardering en bewustzijn voor wetenschap, wordt er kennis ontwikkeld die aansluit bij de behoeften, perspectieven, kennis en ideeën van samenleving en er wordt meer data verzameld en geanalyseerd.

Naast het helpen van wetenschappers kunnen burgers ook participeren in onderzoeken door meningen en visies te delen over actuele thema's. Deze burgeronderzoeken worden meestal georganiseerd door de overheid.

Drinkable Rivers

Om verder in te gaan op burgerwetenschap nemen we het succesverhaal Drinkable Rivers als voorbeeld.

Li An Phoa is de oprichter van de vereniging Drinkable Rivers en heeft het haar levenswerk gemaakt om zich in te zetten voor rivieren. Drinkbare rivieren is een beweging richting een wereld met drinkbare rivieren. Om dit te kunnen bereiken zijn er verschillende activiteiten zoals rivier wandelingen, burgerwetenschap, lezingen, documentaires en het opbouwen van globale netwerken. Tijdens de 'rivier wandelingen', die van bron tot monding lopen, wordt een momentum gecreëerd waar mensen, die rondom de rivier wonen of werken, met elkaar worden verbonden. Tegelijkertijd meten de wandelaars de kwaliteit van het rivierwater en worden ze geïnformeerd over de rivier, het leven met de rivier, de drinkbare rivier als een kompas

en de mogelijkheid om de rivier te adopteren. Het mooie van de wandelingen is dat iedereen kan meedoen. Alle omwonenden van de rivier, maar ook andere geïnteresseerden, zijn welkom om mee te lopen. Denk aan leerlingen van scholen, wetenschappers, omwonenden, bedrijven, politici en beleidsmakers.

Naast de wandelingen zijn er verschillende manieren hoe mensen als individu, gemeenschap of bedrijf met Drinkable Rivers mee kunnen doen.

Er zijn 60 verschillende hubs in 20 landen waar je als burger wetenschapper kan leren hoe je de waterkwaliteit meet. Hiernaast is de hub een uitleen plek voor een meet kit en kan je de verzamelde data delen op het data platform.

Daarnaast, kan je jezelf informeren door het lezen van het boek Drinkable Rivers en het bekijken en delen van de film over de Drinkbare Maas.

En tot slot door het deelnemen aan een 'action communities' netwerk. Een 'action community' netwerk zorgt ervoor dat de visie van een drinkbare rivier geadopteerd wordt en dit in de praktijk uitwerking krijgt. Een individu of een gemeenschap kan zich aanmelden in een netwerk. Er zijn vele verschillende netwerken opgericht zoals Youth for Drinkable Rivers (jongeren) en een Mayors for Drinkable Meuse (Maas). Het Mayors for Drinkable Meuse netwerk is opgezet tijdens een Maaswandeling. Tijdens deze wandeling hebben Franse, Belgische en Nederlandse burgemeesters van de gemeenten rondom de Maas een intentieverklaring getekend om te werken aan een drinkbare Maas. De burgemeesters uit het netwerk ontmoeten elkaar geregeld om te praten over hun acties.

Om als startend initiatief succesvol te zijn moet je eerst een aantal zaken voor jezelf duidelijk hebben: Waar ben je goed in? Waar krijg je energie van? Waar gaat mijn hart van kloppen? Daarnaast spelen je ervaringen en netwerk en welke betekenisvolle impact je wilt hebben een grote rol. Daarna is het belangrijk om actie te ondervinden en te beginnen. Je hoeft dus niet eerst te streven voor perfectie, want je leert het meest door te doen.

Hiernaast vergroot de kans op succes van het initiatief en burger participatie door het combineren van verschillende elementen zoals een goed verhaal rondom een specifiek thema, een oproep tot actie zoals een heldere uitnodiging om mee te doen en verschillende toegankelijke participatie mogelijkheden.

burgerkracht Limburg

Doelgroep

Elke Limburger.

Sinds wanneer

24 augustus 2018

Wie gesproken

Marja Veenstra & Vera
Niessen

Waar actief

Door heel Limburg

Wat doen ze

Verbinding, connecties
burgers & organisaties,
luisteren.

Online

<https://burgerkrachtlimburg.nl/>

Burgerkracht Limburg

Burgerkracht Limburg is een organisatie, dat zich inzet voor een Limburg waarin iedereen kan meedoen. Dit doen ze door het versterken van de participatie in Limburg, beide door professionals te trainen en coachen om burgerparticipatie vorm te geven, maar vooral ook door burgers te faciliteren, te coachen of te stimuleren zodat deze zelf kunnen participeren.

Burgerkracht Limburg verbindt Limburgers om zo betekenisvolle participatie te creëren. Met “betekenisvolle burgerparticipatie” wordt bedoeld dat de burger participeert op een manier die voor hen waardevol is. Zo moet de participatie betrekking hebben op beleidsvorming en/of projecten die invloed hebben op het leven van de burger. Hierbij is het belangrijk om de verwachtingen van de burgers realistisch te houden. Als een burger naar een participatieproject komt en verwacht dat zijn idee zonder enige weerstand wordt ingevoerd, zal deze mogelijk teleurgesteld naar huis gaan en in de toekomst een negatief beeld hebben bij participatie.

Ook is het belangrijk dat de participatie niet incidenteel is, maar dat het een planmatig proces is. Daarnaast moet er voldoende interactie zijn tussen de burgers en de organisatie die het project leidt of initieert, zodat de burgers altijd genoeg geïnformeerd zijn om waardevol te kunnen participeren. Verder is het belangrijk dat na afloop van het proces met de burgers wordt teruggekoppeld, zodat deze weten wat er met hun input wordt gedaan. Tevens worden burgers bij elk stadium van het project betrokken, niet alleen bij het nemen van besluiten, maar bij voorkeur al bij de start of ontwikkeling van een project. Tot slot is het belangrijk om te realiseren dat de burgers die participeren niet altijd een perfecte afspiegeling zullen zijn van alle burgers wie het project betreft. De grondslag van burgerparticipatie is het toevoegen van waarde, en elke burger zal waarde toevoegen ook al is deze niet de gemiddelde burger. Sterker nog, juist stemmen van deze niet-gemiddelde burgers zijn van belang.

Om burgers te enthousiasmeren voor participatie, wordt af en toe de methodiek van een challenge ingezet om burgerinitiatieven zich te laten presenteren, waarbij de burger met het beste idee een prijs kan winnen, die ze in kunnen zetten als extra boost voor hun initiatief. Een voorbeeld hiervan is de Jongeren Challenge, die in oktober 2023 werd georganiseerd.

Hierbij kunnen jongeren hun ideeën voor jongeren uitspreken en de winnende jongeren zullen worden geholpen met het werkelijk uitvoeren van hun idee.

Ook wordt ervoor gezorgd dat het participeren zo laagdrempelig en aantrekkelijk mogelijk wordt gemaakt. Zo wordt het event bijvoorbeeld geïntroduceerd als het samen drinken van een kopje koffie of pizza eten, terwijl je kan vertellen over je ideeën voor de stad.

Burgerkracht Limburg vermijdt wat zij “schijnparticipatie” noemen. Hiermee wordt bedoeld dat burgers worden gevraagd om hun inspraak, zonder dat er iets met deze inspraak wordt gedaan. Burgerkracht Limburg maakt zich er hard voor dat in elk participatieproject waar zij aan werken, de stemmen van de burgers ook daadwerkelijk worden meegenomen in het uiteindelijke besluit.

In de toekomst wil Burgerkracht Limburg graag ervoor zorgen dat zij de digitale wereld kunnen gebruiken om zo beter hun events te promoten. Hierbij vinden ze het wel belangrijk dat de oudere generatie, die niet zo actief is op social media, niet verwaarloosd wordt.

Ook hopen ze dat in de toekomst grassroots participatie populairder wordt. Hiermee wordt bedoeld dat burgers zelf participatie events organiseren, zonder een organisatie als Burgerkracht Limburg nodig te hebben om te kunnen participeren.

Herenboeren

Betaalbaar, gezond en lokaal eten; wie wilt dat nou niet? De Herenboeren Goes zijn een burger collectief waarbij Goesenaren samen een biologische boer in dienst nemen. Deze boer onderhoudt een boerderij waar wekelijks een krat producten van het land kunnen worden opgehaald. Het doel is om lokaal en op een natuurvriendelijke wijze voedsel te produceren.

HERENBOEREN
SAMEN DUURZAAM VOEDSEL PRODUCEREN

Doelgroep

Inwoners van Goes en omstreken

Sinds wanneer

Februari 2022, pilot in opzet

Wie gesproken

Lenneke van der Linden,
Wouter van der Pijl

Waar actief

Gemeente Goes

Wat doen ze

Duurzame landbouw en
community building

Online

<https://goes.herenboeren.nl/>

Waar als het project nog in de pilotfase zit zijn de eerste successen al binnen. Tegen de 420 hebben zich aangesloten bij de Herenboerderij. Tegen een maandelijkse contributie en op vrijwillige basis helpen op de boerderij halen deze mensen hun eerste producten al van het land. Een belangrijke succesfactor voor het project is de vrijwillige participatie van de mensen die zijn aangesloten. Voor ieder is er wel wat te doen; helpen op het land, educatief materiaal ontwikkelen, monitoren & boekhouding. Doordat ieder werkt aan hetzelfde doel ontstaat er een gevoel van samenhangigheid waardoor men zich graag inzet. Door de positieve inzet van de deelnemers wordt het project ook omarmt door andere organisaties; van kerken tot bedrijven.

De coöperatie heeft geen winstoogmerk en blijft expres kleinschalig. Hierdoor kan het ons-kent-ons goed behouden worden en geeft het de mensen de mogelijkheid elkaar en de natuur beter te leren kennen.

Aansluiten bij de Herenboerderij vergt wel een financiële bijdrage. Naast de maandelijkse bijdrage is er een aardig instapbedrag nodig waardoor maar een 'bepaald type' mens aan sluit. Mensen die klimaatbewust willen leven een wat geld overhebben kunnen zich makkelijker aansluiten dan mensen met een kleine portemonnee. Hierbij zal iemand die zich aansluit bereid moeten zijn om imperfecte producten af te nemen; sla met zand er in en wortels die niet de schoonheidsprijs winnen.

Al met al zou dit niet uit moeten maken voor onze voedselproductie. De Herenboeren Goes is een jong, enthousiast en bruisend project dat ons kritisch laat nadenken over hoe we ons voedsel produceren. Ze laten zien dat door bewustwording en participatie een andere manier van voeden wel degelijk mogelijk is.

Onze Droomvisie voor Burgerparticipatie in 2050

Het onderwerp ‘burgerparticipatie’ wordt door diverse bronnen op verschillende manieren veel inhoudend gedefinieerd. Dit betekent dat we veel vrijheid hadden in wat we zoal onder het kader van burgerparticipatie konden behandelen en onder welk narratief we dat konden doen. Deze vrijheid van interpretatie heeft ons goed geholpen in het vormen van onze visie, maar nu de tijd is aangebroken om de kaders van onze visie concreet in woorden te brengen blijkt dat we met het zorgeloos beoefenen van die vrijheid onszelf toch echt in een hoek hebben geleverd.

Om een goed perspectief te kunnen bieden op de redenering, de waarden, en het sentiment achter de onderwerpen en ideeën die we in dit boek zullen behandelen, zullen we eerst een beeld schetsen van wat wij als het ideale scenario voor burgerparticipatie in 2050. Op deze manier is er duidelijkheid over het gedachtegoed achter dit boek en creëren we context voor wat we later zullen zeggen, zonder dat we rekening hoeven te houden met de arbitraire limitaties van wat wel en geen realistische doelen zijn. Over de haalbaarheid van de specifieke aspecten van dit ideaalbeeld hoeven we ons in dit hoofdstuk dus nog geen zorgen te maken. We leggen nu enkel de fundering voor het sentiment dat we later zullen hanteren.

Wat is immers de meerwaarde van een pragmatische instelling, wanneer zij niet is gebaseerd op een ideologisch streven?

Graag stel ik u voor aan de kenmerkende aspecten van ons ideaalbeeld, en schijn ik een licht op de motivatie die ons onderzoek heeft geleid.

Algemene veranderingen

Het eerste aspect van de samenleving dat in ons ideaalbeeld afwijkt van onze huidige realiteit, is de manier waarop zij is ingedeeld. U zal het misschien niet geloven, maar aangezien de latere onderdelen van onze participatie utopie zijn gebaseerd op een compleet verschillende maatschappelijke indeling, is de herindeling van de samenleving zelf het minst dramatische onderdeel uit onze lijst.

Om te beginnen bij het afschaffen van armoede. Burgerparticipatie kan alleen optimaal werken als de participerende burgers de mogelijkheid hebben om hun volledige potentie te realiseren. Uitspraken over waarom dat momenteel niet zo is en hoe dit wel zo zou kunnen zijn maken wij niet, maar we constateren wel dat het voor een samenleving onmogelijk is om haar volledige potentie te realiseren als niet iedere deelnemer van die samenleving toegang heeft tot dingen als veiligheid, gezonde voeding, onderwijs, zorg, stabiliteit, en de kans tot het bereiken van hun onafhankelijkheid. Weinig politieke onderwerpen creëren zo veel verdeeldheid als dit, maar zo ver bij ons bekend heeft niemand bezwaar op de stelling dat de potentie van een samenleving proportioneel is aan hoe goed de deelnemers van die samenleving in staat zijn om hun eigen potentie te realiseren.

De tweede manier waarop we in ons ideaalbeeld de maatschappij hardhandig renoveren, is het invoeren van maatschappelijke betrokkenheid. Ons ideaalbeeld hanteert vierdaagse werkweken, aangevuld met een vijfde dag die bestemd is voor maatschappelijke ontwikkeling. Op zogenoemde “streefdagen” neemt men bijvoorbeeld deel aan burgerraden, voor hun toepasselijke deskundigenpanels, of vrijwilligersinitiatieven. Op welke dagen van de week welke dagbesteding wordt uitgevoerd is aan een persoon zelf en afgestemd met de betrokken partijen. In toepasselijke situaties

kan men er ook voor kiezen om deel te nemen aan meer dan een streefdagen per week.

Bedrijven in de wereld van ons ideaalbeeld hebben er financieel en maatschappelijk baat bij om verschillende onderdelen van werkplekdemocratie in te voeren. Dit kan in de vorm van bijvoorbeeld belastingvoordelen en een juridisch, sociaal, en cultureel onderscheid tussen democratische en ondemocratische werkplekken. Dit onderscheid zal zich op gepaste wijze vormen naarmate mensen bekend raken met de verschillen, en er vanuit dit veranderende sentiment toepasselijke wetgeving en beleidsvorming wordt gevoerd. Zie het als een technocratische vertakking van de privésector, als een middenweg tussen privatisering en nationalisering, als een bedrijf-specifieke compartimentering van vakbonden, en als een modernisering van ons economisch systeem waarbij er op onpartijdige wijze rekening wordt gehouden met de veranderingen in onze beschaving. Op deze manier laten we de markt (en arbeidsmarkt) wat een evenwichtig balans is tussen de behoeftes van de werknemers en de winstgevendheid van het product, past de economie en eventueel haar logistiek zich aan op de centralisatie van sectoren en industrieën, globalisering van productieketens, toename van de schaal van waar de mens toe in staat is, automatisering van arbeidsprocessen, en soortgelijke manieren waarop de wereld verschilt nu met de wereld van toen ons huidige economisch systeem werd gevormd, en betrekken we buitenom de consument en de producent ook de arbeider in de marktwerking. Privébedrijven worden niet afgeschaft, maar er wordt een aanbod gecreëerd voor iets waar wél vraag naar is maar waar de markt momenteel géén baat bij heeft om aan te bieden, namelijk verantwoordelijkheid.

Een onderdeel van het nemen van verantwoordelijkheid is het bereid zijn tot het overwegen van de standpunten van een ander. Het onpartijdig nalopen van logica en het identificeren van de onderliggende waarnemingen en prioriteiten waarop die logica is gebaseerd, biedt ons de mogelijkheid meningsverschillen zonder vijandigheid of onenigheid te overbruggen, en tot oplossingen te komen die voor beide partijen zo acceptabel mogelijk zijn, en de belemmeringen van tegenstrijdige belangen kunnen worden geminimaliseerd. De mogelijkheid bestaat dan wel dat uw redenering niet toepasbaar is op de situatie van een ander of dat de situatie anders blijkt te zijn dan wat er oorspronkelijk werd gedacht. De mogelijkheid bestaat dat u zich in de situatie heeft vergist, en als dat zo is dan is het uw eigen verantwoordelijkheid dit te erkennen. Niemand anders is hier namelijk voor u toe in staat.

Het hanteren van dit sentiment is het laatste algemene punt dat de verschillen tussen onze huidige wereld en de wereld van ons droombeeld kenmerkt. De kans is goed aanwezig dat de maatschappelijke adaptatie van dit sentiment het meest onrealistische streven is van ons hele droombeeld, maar het is ook een van de meest belangrijke. Het allerbelangrijkste voor burgerparticipatie is dat er constructieve dialogen plaats kunnen vinden, en onpartijdig naar een situatie kunnen kijken is daar ontzettend belangrijk voor. Het vertegenwoordigen van uw belangen is natuurlijk de reden dat u participeert, en dat is niet tegenstrijdig met het overwegen van de belangen van een ander. Als discussies standaard constructief gevoerd zouden worden, zou de belangrijkste stap richting ons burgerparticipatie ideaalbeeld al gezet zijn.

Specifieke veranderingen

Nu volgen er een aantal kleinschaligere, specifiekere veranderingen die ons ideaalbeeld onderscheiden van onze huidige realiteit.

Voorlichting in het onderwijs

In ons burgerparticipatie ideaalbeeld krijgen kinderen op school het vak burgerparticipatie. Dit vak is op sommige manieren vergelijkbaar met maatschappijleer, maar gaat inhoudelijker in op hoe je als burger actief deel kunt nemen aan de maatschappij en maatschappelijke besluitvorming. Scholieren kunnen stagelopen bij bijvoorbeeld hun gemeente om zo bekend te raken met hoe zij werkt en wat zij daar zelf in kunnen betekenen.

Digitalisering

In ons ideaalbeeld bestaat er een overkoepelend online platform waar mensen per land, provincie, gemeente, stad, wijk, of ander regionaal onderscheid met elkaar kunnen verbinden. Toepasselijke overheidslagen en eventuele burgerbewegingen hebben de optie om hun pagina en eventuele onderliggende pagina's naar hun eigen smaak aan te passen en te handhaven.

Openbare kantoorfaciliteiten

In ons ideaalbeeld kan iedereen gebruik maken van openbare kantoorfaciliteiten zoals vergaderzalen, werkplekken, en informatiebronnen. Die mogelijkheid bestaat nu al in de meeste gemeentes in de vorm van bibliotheken, maar in ons ideaalbeeld heeft iedereen een dicht bijliggende, openbaar toegankelijke instantie die hen gratis voorziet van de benodigdheden voor burgerparticipatie. Ook moeten mensen hier terecht kunnen voor hulp als zij dit nodig hebben. Men zou hier bijvoorbeeld digitale ondersteuning kunnen krijgen, of advies over hoe zij kunnen participeren.

Vijf stappen richting 2050

Op basis van ons onderzoek hebben wij 5 stappen geïdentificeerd waarvan wij denken dat ze tot een betere toekomst leiden. De stappen kunnen worden samengevat onder de titels Oriënteren, Informeren, In Aanraking komen, Algemene Community Vorming, en het laten Floreren van Communities.

Deze stappen dragen een sentiment dat wij als waardevol beschouwen voor het realiseren van ons ideaalbeeld, of in ieder geval voor het bewegen in de richting daarvan.

Oriënteren

Op het moment dat je kijkt naar participatie, kom je al gauw tot de conclusie dat dit een ontzettend breed onderwerp is. Het woord participatie zelf betekent simpelweg 'actieve deelname'. Hier zijn dus zat projecten, trajecten, ideeën, initiatieven en hersenspinsels onder te scharen. Als wij ons gaan richten op de toekomst, is het niet nodig om het wiel (volledig) zelf uit te vinden. Een grote kracht ligt in het al vinden en goed inzetten van hetgeen dat er om ons heen is.

Onze eerste stap is daardoor ook niet heel baanbrekend, maar wel nodig. We pleiten om te beginnen met een grootschalige oriëntatie en inventarisatie van de vormen van participatie die er al zijn. Dit kan je als individu doen, door zelf op onderzoek uit te gaan om te kijken wat jij kan bijdragen, maar dit zou ook zeker door een overheid of organisatie horen plaats te vinden. Door een totaaloverzicht te creëren bespaar je ieder veel moeite. Zo zijn er zat actiegroepen die voor hetzelfde doel strijden, maar nog niet bewust waren van elkaars bestaan en daardoor dubbel werk aan het leveren waren.

De vormen van participatie zijn divers, de plekken waarop ze te vinden zijn nog diverser. Dit maakt deze stap ook lastig. Hoe inventariseer je alle lokale boekenclubs, moestuinen, participatietrajecten van gemeenten en burgerberaden? Oprechte interesse en bereidheid om er tijd in te steken is hierbij van groot belang.

Na een inventarisatie zal er zicht zijn op bestaande projecten, waardoor het voor individuen en groepen makkelijker wordt zich ergens bij aan te sluiten. Ook geeft het overheden en individuen de mogelijkheid om te kijken waar de kansen liggen. Welke onderwerpen zijn ondervertegenwoordigd? Waar zijn succesverhalen te vinden die in te zetten zijn op andere locaties? De onaangeboorde potentie in Zeeland is reusachtig, als we maar de moeite nemen het te zoeken.

Informereren

Na het inventariseren van de burgerparticipatie initiatieven die al in Zeeland, waar de kansen liggen en welke onderwerpen ondervertegenwoordigd zijn, is het goed om in stap 2 de burgers en organisaties in Zeeland te informeren.

Informatieverstrekking over burgerparticipatie is belangrijk, want als de kennis ontbreekt dat burgerparticipatie bestaat, dat er bijna ontelbare verschillende manieren zijn om te participeren, het mogelijk is om zelf een initiatief te starten en dat het ook leuk en zinvol is om actief bij te dragen, dan wordt het heel lastig om te participatie samenleving te creëren.

Idealiter wordt het initiatief voor de informatieverstrekking georganiseerd en gecoördineerd vanuit de overheid. Zo kunnen burgers en organisaties op een goede, heldere en onpartijdige manier geïnformeerd worden en klinken de eigen belangen van de individuele burgerparticipatie initiatieven minder door.

Het informeren van burgers en organisaties kan gedaan worden vanuit een communicatieve campagne waarbij het nut van participeren en verschillende initiatieven worden gepromoot. Hiernaast kan er ook actief gevraagd worden om nieuwe of ontbrekende initiatieven te delen zodat deze kunnen worden toegevoegd aan de lijst van stap 1. De communicatieve campagne content kan via sociale media, de post en via posters worden verspreid. Hiernaast kunnen er ook activiteiten en interactieve informatiesessies georganiseerd worden zoals workshops, lessen en lezingen rondom burgerparticipatie. Ook kan het gepromoot worden vanuit scholen. Het verspreiden van informatie via verschillende mediums (digitaal, op papier en persoonlijk) zorgt voor inclusiviteit en toegankelijkheid.

Om de campagne te laten slagen is het belangrijk dat geïnteresseerden gemakkelijk aan informatie kunnen komen en dat er een website is en een openbare locatie is met informatie

flyers, boeken rondom burgerparticipatie en de initiatieven. Waardoor mensen zich in hun eigen tijd meer kunnen verdiepen.

Naast informatieverstrekking is het ook belangrijk dat er structurele veranderingen komen rondom burgerparticipatie in Zeeland. Dat het vanuit de gemeente als organisaties normaal wordt om burgers te betrekken in hun bedrijfsvoering, dat het promoten van initiatieven en het makkelijker wordt om burgerparticipatie initiatieven op te zetten. Hiernaast moet er een omslag komen in de manier van denken dat burgerparticipatie niet saai, onbelangrijk en nutteloos is maar juist iets wat veel waarde brengt aan de samenleving.

Uiteindelijk is het de bedoeling dat door de vele informatie burgers en organisaties het echt gaat leven in de samenleving en dat het vanzelf van mond op mond verspreid wordt. Dit kan alleen als de informatievoorziening ook inspireert en dat er een oproep tot actie is waar geïnteresseerden verder mee aan de slag kunnen. De oproep tot actie kan zijn in de vorm van het verder verspreiden van de informatie of zoals in stap 3 genoemd wordt het actief meedoen met participatie initiatieven.

In Aanraking komen

De derde stap richting ons burgerparticipatie ideaalbeeld bestaat uit 2 delen, namelijk het stimuleren van maatschappelijke betrokkenheid en het veranderen van de huidige discussiecultuur.

Om te beginnen bij het stimuleren van maatschappelijke betrokkenheid—het onderwerp dat het duidelijk is gerelateerd is aan het onderwerp burgerparticipatie, en tevens het onderwerp dat in een boek over burgerparticipatie minder controversieel zal zijn.

Ongeacht de sector of context waarin burgerparticipatie plaatsvindt is—buitenom de mogelijkheid tot participatie—de aanwezigheid van deelnemende burgers een voorwaardelijke eis. Dit klinkt voor de hand liggend, en dat is het ook, maar in ons onderzoek hebben we geleerd dat, hoewel voor de hand liggend, het vinden van burgerlijke participanten niet vanzelfsprekend is. Omdat de inspraak van belanghebbenden en anderzijds relevante betrokkenen de mogelijkheid biedt tot beter overwogen besluitvorming—een van de belangrijkste producten van burgerparticipatie—willen wij graag meer bewustheid creëren over hoe we als maatschappij richting een beter betrokken toekomst kunnen bewegen.

Hoewel het creëren van meer zichtbaarheid voor burgerinitiatieven en participatie trajecten een doel op zich is, bestaat altijd de mogelijkheid dat niet iedereen die ergens deel aan zou willen nemen bereikt wordt. Probeer bewust te zijn van de initiatieven en projecten waar u van hoort, ook als u hier zelf niet per se geïnteresseerd in bent. Wellicht kent u mensen die dit namelijk wel zijn, of leert u die in de toekomst nog kennen. De kans bestaat dat u iemand attendeert op iets waar zij nog niet van wisten, en dat u de eerste schakel bent in een reeks van gebeurtenissen die resulteert in iets waar u of iemand in uw omgeving baat bij heeft. Probeer ook mensen te betrekken in

de initiatieven waar u zelf aan deelneemt. Ook mensen die er zelf niet bewust van zijn kunnen een perspectief of insteek hebben die van meerwaarde is. Niet iedereen zou uit zichzelf besluiten deel te nemen aan iets waar hun deelname van toegevoegde waarde kan blijken te zijn. Uiteraard geldt dit ook voor uzelf; ik ben ervan overtuigd dat u in een groot aantal gesprekken zinnige dingen te zeggen heeft. Als u hier zelf aan twijfelt maakt u dat ten eerste al beter geschikt om objectief aan het gesprek deel te nemen dan iemand die hier niet aan twijfelt en ongelijk heeft. Ten tweede wil ik u erop wijzen dat de kans aanzienlijk is dat er iemand deelneemt aan het gesprek die beslist géén zinnige dingen te zeggen heeft, en ondanks dat wél praat. Het is niet altijd nodig om zelf zinnige dingen te zeggen te hebben om het te herkennen als een ander iets volstrekt onzinnigs zegt.

Dit brengt mij bij het tweede onderwerp, namelijk het veranderen van de huidige discussiecultuur. Allereerst een stukje context. Toen de deelnemers van Challenge 2050—het project waaruit dit boek tot stand is gekomen—voor het eerst bijeenkwamen en iedereen een onderwerp koos om te behandelen, vormden er projectgroepen rondom algemene thema's die onze individuele onderwerpen overkoepelden. Ons groepje heeft het thema burgerparticipatie en komt voort uit de onderwerpen jongerenparticipatie, democratie, en maatschappelijke, politieke en culturele polarisatie. Om een heldere focus te hebben voor ons project zijn we alle vier een beetje afgeweken van ons oorspronkelijke onderwerp, en hebben we ons maximaal en met veel plezier ingezet op het onderwerp burgerparticipatie. Een van ons had dus het onderwerp polarisatie, het onderwerp dat we nu gaan behandelen, en hoewel dit onderwerp hier geheel toepasselijk is en we er alle vier in overeenstemming over zijn dat dit onderwerp belangrijk is om te behandelen, zou ik de mogelijkheid niet volledig uitsluiten dat het meer dan toeval is dat we dit onderwerp alsnog behandelen, of dat ik—de schrijver

van dit hoofdstuk—de persoon ben wiens onderwerp dit aanvankelijk was. Wel kan ik u meegeven dat polarisatie een breed-strekkend en serieus probleem is dat catastrofale gevolgen kan en zal hebben als we falen er een stop aan te brengen.

Om een goed beeld te krijgen van hoe we polarisatie tegen kunnen gaan en het in een alledaagse context te zetten, gaan we er voor het gemak even vanuit dat u ongelijk heeft. Waarover u ongelijk heeft is even niet belangrijk—technische details worden pas belangrijk wanneer je iemand ergens van wilt overtuigen—het gaat er nu even om dat u een objectief incorrecte mening heeft, en als ik eerlijk mag zijn had ik eigenlijk beter van u verwacht. Wel, men creëert zijn teleurstellingen met zijn eigen verwachtingen.

Ik weet niet of mijn punt hiermee al duidelijk is, het overbrengen van mijn punt was—zoals het in de praktijk ook vaak verloopt—geen factor in het kiezen van de toon die ik aannam, maar de vijandigheid die ik toonde was ter illustratie van het punt dat een vijandige en verwijtende houding geen overtuigende werking heeft. Ik weet niet tot in hoever ik erin geslaagd ben haatdragende gevoelens bij u op te wekken, dit is iets dat me meestal moeiteloos afgaat, maar u kunt zich voorstellen dat dit geen overtuigende werking op u had gehad als het over een onderwerp zou gaan waarbij u emotioneel betrokken bent.

En laten we ons niet bezighouden met arbitraire omstandigheden zoals de absentie van een onderwerp, want de logica die je hanteert, welke feiten je hoe overweegt, en of je überhaupt gelijk hebt of niet, hebben op zichzelf geen invloed op hoe overtuigend je overkomt. Ik betreur dit als geen ander, maar argumenten kunnen alleen effectief zijn wanneer zij worden overwogen, en die stap zal een overtuigende hoeveelheid mensen nooit zetten als ze je A. niet mogen, en dat B. zou vereisen dat ze hun ongelijk erkennen. Voor een groot

aantal mensen zal dit ook geen probleem zijn, maar de kans dat iemand naar een argument luistert neemt af naarmate het beeld at wordt geschetst bij het hebben van hun standpunt—het beeld waaraan ze voor hun gevoel openbaar toe zouden moeten geven—minder wenselijk wordt. De neerbuigende, verwijtende, vernederende, of anderzijds onprettige associaties die met iemands positie door anderen worden gemaakt vormen samen de drempel die ze over moeten om überhaupt een ander argument te overwegen, en voor de meeste mensen is die drempel al héél snel te hoog.

De drempel die daarna komt, de drempel om een ander gelijk te geven, is vaak makkelijker te overbruggen, en komt voort uit hoe overtuigend de argumenten zelf zijn. Als uw motivatie oprecht is kan de situatie zich voordoen dat u er bij deze drempel achter komt dat u zelf ongelijk blijkt te hebben, in welk geval u de situatie natuurlijk zo snel als mogelijk moet weten te escaleren om te voorkomen dat u dit hoeft te bekennen.

Om dit deel van het hoofdstuk kort samen te vatten: Vijandigheid zal meestal alleen in afkeer resulteren, en uw gelijk speelt niet altijd een rol in hoe overtuigend uw argumenten zijn. Discussies hebben als doel iemand te overtuigen, en of u gelijk heeft is iets dat de ander in eerste instantie meestal niet eens overweegt.

Algemene Community Vorming

Het vormen van communities is de vierde stap naar ons toekomstbeeld. Hierbij pleiten wij voor een centraal platform waaruit subcommunities kunnen ontstaan. Dit is zodat het zoeken van een community die je aanspreekt simpel en snel gedaan kan worden, en het participeren zo eenvoudig mogelijk is.

Dit platform is te vergelijken met een platform zoals Middelburg Ontmoet of Hoplr. Iedereen kan er laagdrempelig berichten plaatsen, activiteiten plannen en hulp vragen of aanbieden. Ook kun je je abonneren op onderwerpen die je interessant vindt, zodat iedereen kan participeren binnen de thema's die hen aanspreekt.

Enkele voorbeelden van communities/thema's die kunnen ontstaan zijn bijvoorbeeld: een groep die zwerfafval opruimt, een groep die een lokaal moestuintje bijhoudt, een groep die zich inzet voor het klimaat, een groep waarin jongeren kunnen praten over politiek, en nog veel meer. Het spectrum zal zo breed zijn dat iedereen altijd wel iets kan vinden dat hen aanspreekt, maar in het geval dat dit niet zo is, kan deze persoon zelf een community aanmaken.

Het platform is landelijk, maar er zijn ook provinciale, regionale, gemeentelijke, en zelfs buurtelijke subcommunities. De burger die het bericht plaatst, bepaalt zelf op welk niveau die deze wilt plaatsen.

Het vormen van communities zal zowel top-down als bottom-up gebeuren. Sommige communities zullen ontstaan uit deze overkoepelende community, terwijl anderen buiten het platform worden gevormd, en zich later aanmelden bij dit platform.

Er wordt hierdoor een grote community gevormd, waarbinnen allemaal gelinkte subcommunities zitten, over elk onderwerp dat u zich maar kan voorstellen. Deze communities kunnen eventueel ook samen evenementen organiseren, om zo een grotere doelgroep te bereiken.

Naast burgers zelf die vanuit hun eigen initiatief van verschillende communities lid worden of zelf opstarten, zullen overheidsinstanties en bedrijven ook actief zijn op dit platform. Zo kunnen deze instanties of bedrijven makkelijk input vragen van burgers. Als een gemeente bijvoorbeeld advies wil over wat ze met een momenteel leeg stuk land willen doen, kunnen ze makkelijk alle burgers binnen hun gemeente via dit platform oproepen om hierover mee te praten. De gemeente zal, nadat de burgers hun input hebben kunnen geven, ook regelmatig de burgers op de hoogte houden over hoe het gaat met de ontwikkeling van het project. Het is namelijk belangrijk dat burgers betrokken zijn bij elke stap van het proces en dat ze zeker kunnen weten dat er ook daadwerkelijk iets met hun ideeën wordt gedaan. Hierdoor zal de communicatie tussen burger en overheid een stuk makkelijker en transparanter zijn, waardoor het vertrouwen in de overheid zal stijgen. Dit wederzijdse vertrouwen tussen burger en overheid is een grote stap richting een samenleving waarin participatie een deel kan uitmaken van het dagelijkse leven van een burger. Hierdoor zal de overgang naar stap 5 ook een stuk vloeiender kunnen gaan.

Het laten Floreren van Communities

Een samenleving waarin iedereen de mogelijkheid krijgt om te participeren op eigen wijze, vereist florerende communities. Een overkoepelende community is van belang om het geheel overzichtelijk en bij elkaar te houden, maar individuele communities, gericht op specifieke acties, doelen en vormen, zullen hun eigen leventje gaan leiden en zelfvoorzienend worden.

De communities waar we het bij deze stap over hebben zijn kleinere groepen die zich bezig houden met specifiekere onderwerpen. Zo kunnen er communities ontstaan rondom eenzelfde park of straat, rond onderwerpen zoals armoedebestrijding of zorg, of voor praktische oplossingen zoals gezamenlijk opruimen en informatievoorziening. De grootte, schaal en intensiteit van de communities verschilt telkens en is flexibel.

De beginfase van deze florerende communities zal veel tijd, aandacht en geduld vergen. Zo zullen structuren opgezet worden waarin deze communities kunnen opereren, er mensen zich aan gaan melden die langdurige commitment hebben om het draaiende te houden en zullen de groepen uit zichzelf groter worden. We gaan zien dat de langer de community draait, de minder de coördinatoren zelf hoeven te doen. Deelnemers nemen het heft in eigen handen, nemen hun verantwoordelijkheid en komen op eigen initiatief terug omdat ze zich verbonden voelen. Uiteindelijk zullen de coördinatoren alleen de grote lijn in de gaten hoeven te houden en hier een daar een stip zetten.

Achterliggend aan deze florerende communities is wel een helder en goedwerkend systeem. Mogelijkheden voor mensen om kennis tot zich te nemen om zelf iets op te richten, financiële middelen, ervaren facilitatoren en ruimtes zullen vanuit de overkoepelende community beschikbaar worden gesteld. Elke

community heeft een grote mate van autonomie zodat ieder kan ontwikkelen wat er in de specifieke situatie past, maar afstemming, samenwerken en communicatie zijn steunpilaren waar deze nieuwe vorm van samenkomen op zal rusten.

Zodra meerdere communities oppoppen zullen we zien dat er sprake zal zijn van een vorm van kruisbestuiving. De moestuin community van de ene stad kan samenwerken met die van de ander. Uitwisselingen door het land zullen een gewone zaak worden, waarbij de communities elkaar opzoeken om hun banden aan te halen, plezier met elkaar te hebben en tips te delen.

Door de bestaande structuur en bekendheid van het community systeem zullen mensen de mogelijkheid en drive hebben om zelf iets op te zetten. Binnen stedelijke communities ontstaan wijk en straat communities, die nauw met elkaar en andere vormen samenwerken om ieder verder te brengen. Deze structuur zal alomvattend worden; door alle vormen te bundelen en samen te laten werken zal er een optimale structuur ontstaan waarin ieder zijn eigen gang kan gaan, maar wel gebruik kan maken van de bestaande systemen ter ondersteuning.

Conclusie

Vanaf het moment dat we als groepje werden gevormd, barste de discussie los over wat participatie nou eigenlijk is. Ieder had diens eigen visie er op en vond het ene er wel onder vallen, maar het andere weer niet. Juist door onze verschillende meningen is het ons gelukt om een mooi beeld te schetsen voor ons project. We hadden besloten om het breed aan te pakken; elke vorm van mensen samenbrengen om op vrijwillige basis de samenleving te doen veranderen zien wij als participatie. Dit kan je buurtbbq zijn, om samenhorigheid in de wijk te creëren, maar dus ook een burger beraad, om vast te bijten in lastige onderwerpen en hier oplossingen voor te bedenken.

De verscheidenheid aan mogelijkheden was ook terug te vinden in de aanpak van ons onderzoek. Na meerdere lange brainstormsessies, waarbij aardig wat grote vellen papier zijn volgeschreven en getekend, kwamen we tot de conclusie dat participatie al veel meer aanwezig is in onze samenleving dan men zou denken. Door onze verschillende achtergronden konden we allemaal al een handvol participatieprojecten noemen. Eenmaal deze projecten gecontacteerd werd de waaier aan mogelijkheden alleen maar breder, waardoor we actief moesten gaan kiezen welke initiatieven we wel en niet gingen uitdiepen.

Deze initiatieven vormden de basis van onze visie; de succesverhalen. Zoals teruggekomen is in de vijf stappen; we hoeven het wiel niet opnieuw uit te vinden rondom burgerparticipatie. Al zo lang als dat de mensheid leeft in gemeenschappen is het vormen aan het maken om samen zaken op te pakken. We hadden zes ver uit elkaar liggende succesverhalen uitgekozen waar we interviews gingen afnemen. Dit organiseren was geen grote uitdaging, aangezien elke organisatie stond te springen om te vertellen hoe ze werkten en wat ze hoopten te bereiken. Ook struikelblokken

werden met passie verteld zodat we er lessen uit konden trekken. Uit deze interviews hebben we sleutelprincipes gehaald waar we op voortbouwen in onze toekomstvisie.

Diverse mensen, verbonden door één doel

Mensen die in eenzelfde situatie zitten of met eenzelfde doel aan het werk gaan, kunnen zich binnen de kortste keren met elkaar verbonden voelen. Hiervoor zijn weinig andere verbindende factoren nodig en is een lange kennismakingsprocedure overbodig. Zo zien we diepe verbondenheid onder voetbalfans zodra ze hetzelfde shirtje aandoen en zijn we eerder bereid een gesprek te beginnen op het perron van de trein zodra we allemaal de dupe zijn van het uitvallen ervan.

Zulke processen spelen zich ook af bij burgerparticipatie. Bij grotere projecten, zoals het burgerberaad van de ZZC, konden mensen met andere leefomgevingen, beroepen, hobby's en netwerken spontaan met elkaar om de tafel zitten om samen het gesprek aan te gaan over de Zeeuwse zorg. Wat al deze mensen namelijk met elkaar verbond, was eenzelfde doel hebben. Deze factor verlaagd de stap om toe te treden tot de groep en zorgt ervoor dat er een hechtere gemeenschap kan ontstaan.

Het helder hebben en communiceren van het doel is daardoor ook van groot belang. Een project waarbij je een groep mensen samen wilt brengen begint daarom ook met de doelstelling; waar werken we naartoe? Hierna zullen de mensen die zich aangetrokken voelen tot deze doelstelling, soms met wat speurwerk, zich vanzelf aanmelden.

Goede facilitatie is het halve werk

Een schip met een koers maar zonder kapitein zal nog steeds niet de haven verlaten. Men kan met zijn allen achter het doel staan en een pad ernaartoe hebben gekozen, maar een

facilitator blijft nodig. Hierbij gaat het niet alleen om procesbewaking, maar ook om de stoeltjes klaar te zetten voor de meeting.

Een participatieproject vergt altijd veel voorbereiding. Een moestuin onderhouden samen vergt iemand die het overzicht bewaard en een project zoals Middelburg Ontmoet vergt vrijwilligers die de website bijhouden, buurten verbinden en de bijeenkomsten faciliteren. Voor goed lopende participatieprojecten is facilitatie vanuit een organisatie, groep individuen of overheid nodig. De facilitatoren hebben de rol om het initiatief mogelijk te maken. Hierbij organiseren zij de zaken achter de schermen en zorgen ze voor de logistieke benodigdheden.

Facilitatie kan ook een rol spelen bij grassroots, van onderop georganiseerde initiatieven. Vaak hebben mensen goede ideeën om de wereld vooruit te helpen, groot en klein, maar hebben ze niet de middelen, kennis of mogelijkheden om hun plan om te zetten in werkelijkheid. Een samenleving waarbij organisaties of ervaren facilitators klaar staan om dit soort projecten verder op gang te helpen vergroot niet alleen de betrokkenheid van mensen, het werkt ook aanstekelijk. Men gaat inzien dat hun project mogelijk is, zolang ze maar een duwtje de juiste kant op krijgen.

Ruime voorbereidingstijd, gedreven & gecommitteerde vrijwilligers en voldoende middelen zijn hierbij sleutelwoorden. Deze zijn te behalen met het idee van een voorhoeders groep; een kleinere groep individuen zet net een stapje extra om het initiatief draaiende te houden. De verhouding tussen deze voorhoede en de rest van de deelnemers verschilt per initiatief. Heldere communicatie is hierdoor dus ook van belang.

Een waaier aan mogelijkheden

Zoals benoemd bij het eerste sleutelprincipe zijn mensen zeer divers. De projecten die je met burgerparticipatie kan aandragen horen daarom ook zeer verschillend te zijn. Mensen verschillen in interesses, krachten en andere verplichtingen. Door een zo breed mogelijke waaier aan projecten op touw te zetten geven we elkaar de mogelijkheid om uit te zoeken waar we ons bij aan zouden willen sluiten. Voor de ene is dat de lokale voorleesclub, voor de ander is dat een landbouwcoöperatie.

De Herenboeren zijn een voorbeeld van een diepgaande vorm van participatie. Het geeft mensen de mogelijkheid om de wijze waarop ze hun groenten en fruit krijgen volledig te veranderen; van de supermarkt naar lokaal biologisch geproduceerd. Een extra krachtbron van deze vorm van participatie is dat binnen de Herenboeren ieder de mogelijkheid krijgt om op hun eigen wijze te dragen; hetzij helpen op het land, educatief materiaal te ontwikkelen of alleen financieel bij te dragen en gebruik te maken van de producten.

Verscheidene mogelijkheden binnen een project zelf zorgen ervoor dat ieder in diens eigen kracht kan bijdragen. Hierbij is het ook zeker wenselijk dat er een breed assortiment aan projecten loopt om ervoor te zorgen dat er voor ieder wat te kiezen valt. Dit versterkt niet alleen de laagdrempeligheid, maar zorgt er ook voor dat verschillende projecten elkaar aan kunnen gaan sterken door samen te organiseren en van elkaar te leren.

Geef elkaar het vertrouwen

De basis van elke vorm van samenwerking is elkaar vertrouwen. Als je samen afval gaat opruimen vertrouw je dat de ander de zak voor je openhoudt en als burgers mee mogen denken met beleidsplannen geeft de overheid vertrouwen aan deze burgers. Vertrouwen gaat alleen verder dan elkaar helpen of een keertje naar elkaar luisteren. Het gaat ook over elkaar als

gelijkwaardige zien, elkaar autonomie durven te geven en langdurige relaties aangaan met elkaar.

Over de provinciegrenzen heen kijkend zien we dat bij Burgerkracht Limburg burgers serieus vertrouwd worden. Dit platform wilde af van de schijnparticipatie die we vaak zien; een overheidsinstantie schrijft een beleidsplan en de burgers mogen op het laatste moment aangeven of ze het eens of oneens zijn. Om deze vorm van participatie te overstijgen heeft het platform ervoor gekozen om burgers van begin tot eind te betrekken; van agendavorming tot eindconclusie. Hierbij wordt er structureel teruggekoppeld wat er met de bijdrage van de inwoners is gedaan. Vanzelfsprekend wordt deze niet altijd overgenomen, maar wel altijd serieus behandeld.

Dit vertrouwen gaat uit van een vorm van gelijkwaardigheid. ‘Gewone’ burgers worden gezien als gelijkwaardig aan ambtenaren, politici of mensen uit het bedrijfsleven. Deze gelijke behandeling zorgt ervoor dat ieder de mogelijkheid heeft om bij te dragen vanuit hun eigen perspectief. Een burger kan als beste vertellen welke gevolgen bepaald beleid heeft voor zijn persoonlijke leven, terwijl een ambtenaar mee kan kijken naar de werkelijke haalbaarheid van bepaalde besluiten. Door mensen vanuit verschillende achtergronden bij elkaar te laten komen en elkaar het vertrouwen te geven dat ze met de beste intenties mee willen denken creëer je een groep die bereid is echt mee te werken.

Autonomie is één van de basisbehoeften van de mens. We hebben graag ons eigen ding waar we zelf mee mogen bepalen wat we ermee doen. Autonomie kan zijn dat de deelnemers zelf de agenda bepalen, zoals bij het burgerberaad van de ZZC, maar ook dat ieder op zijn eigen manier bijdraagt, zoals bij Drinkable Rivers. Hierbij zullen de organisatoren of opdrachtgevers (denk aan een overheid) het aan moeten durven deze autonomie ook echt te geven. Laat de deelnemers

beslissen hoe ze een probleem oplossen en welk pad ze naar die oplossing gaan bewandelen. Hierdoor wordt ieder namelijk ook eigenaar van dit pad, waardoor men zich meer verbonden voelt met het project en de bereidheid om bij te dragen toeneemt.

Hierbij zien we ook grote successen bij initiatieven die vanuit individuen zelf georganiseerd worden. Mensen die vrijheid en middelen geven om zelf te organiseren zorgt niet alleen voor commitment, het zorgt er ook voor dat men zelf de kansen grijpt die er voor het oprapen liggen.

Een laatste pijler van vertrouwen is men langdurig durven te betrekken. Zoals eerder genoemd kan dit inhouden dat deelnemers het gehele proces lang mee mogen denken, maar dit kan ook betekenen dat men de mogelijkheid krijgt om achteraf te blijven toetsen wat er gedaan wordt met de input en organisatie. Langdurig betrekken bij een project zorgt voor een diepere band tussen persoon en doel, waardoor diegene ook eerder bereid zal zijn om bij andere projecten aan te sluiten.

Toegankelijk voor iedereen

Wat heb je aan een participatieproject, als niet iedereen mee kan doen? Een grote uitdaging voor elke organisator is om een project echt toegankelijk te maken. In een samenleving waarin toegankelijkheid een belangrijk thema is, denk aan mogelijkheden voor mindervaliden of werkenden, zijn een aantal punten om rekening mee te houden van belang.

In een tijdperk waarin het internet gegarandeerd een rol zal spelen in de organisatie van een initiatief is het toegankelijk maken van de online omgeving een belangrijk onderwerp. Als mensheid staan we niet altijd bij stil dat het gebruiken van online methodes voor informatievoorziening, inschrijven en meetings een zeer recente ontwikkeling is. Niet alleen is de al wat langer op deze aarde rond lopende generatie bezig zich dit nog eigen

te maken, het is geen vanzelfsprekendheid dat de jongere generaties alle wegen online vinden. Door hier bewust van te zijn en rekening mee te houden in de vormgeving van de online omgevingen, men te informeren over hoe de online omgeving in zijn werk gaat en een offline mogelijkheid te behouden, zoals de periodieke offline ontmoetingen van Middelburg Ontmoet, kan een facilitator ervoor zorgen dat ieder meegenomen wordt in het initiatief.

Taalgebruik kan een hoge drempel opwerpen voor deelname. Communicatie vanuit de facilitator dient daardoor altijd helder en begrijpbaar te zijn. Rekening houden met het niveau van de woorden, alleen B1 gebruiken of B1 woordenlijsten toevoegen zijn veelgebruikte opties, maar ook de opzet en kleuren zijn belangrijk om in het achterhoofd te houden.

Gedurende evenementen is toegankelijkheid ook van belang. Dit kan te maken hebben met praktische overwegingen; 'Hoe zorg je voor goede audiokwaliteit voor slechthorenden? Is elke locatie rolstoeltoegankelijk?' Bij langdurige projecten die meer tijd vragen van de deelnemers komen er ook lastigere vraagstukken om de hoek kijken. Hoe zorgen we ervoor dat ouders met kinderen ook deel kunnen nemen? Hoe houden we rekening met de mensen met een kleine beurs die een dag werk echt niet kunnen missen of geen contributie aan de gezamenlijke pot kunnen betalen? In een wereld waarin we willen dat meer mensen op vrijwillige wijze bijdragen aan verandering is het belangrijk om rekening te houden met de mensen die het wel willen, maar het niet kunnen door omstandigheden. Ook deze mensen hebben het recht om te participeren en een eigen unieke bijdrage.

Participatie: leven veranderend of kleinschalig

Participatie wordt vaak gezien als een heel grootschalig project. Dit kan het ook zijn, zoals de zorg willen veranderen met de ZZC of op een andere wijze aan je eten komen bij de Herenboeren.

Het kan daarentegen ook klein zijn, een avondje samenkomen via Middelburg Ontmoet of een eenmalige informatie wandeling langs een rivier met Drinkable Rivers.

Participatie komt in veel vormen. In aanloop naar het project houden organisatoren de schaal van hun project in het achterhoofd. Heb je als doel iets grootschalig op te zetten dat voor een langere tijd en al groeiende plaats gaat vinden? Of kies je voor een kleinschaliger, flexibeler en intiemere vorm van participatie. Beide mogelijkheden zijn uiterst welkom in een wereld waarin we mensen meer willen laten participeren. Zoals eerder aangegeven; voor ieder individu werkt een andere vorm van participeren.

In dit onderzoek hebben we een balans gezocht tussen praktische voorbeelden van onze succesverhalen en breder inzetbare visies en ideeën. Aangezien participatie een levend onderwerp is waar veel onder de scharen valt, was dit een uitdaging. We kunnen stellen dat participatie al veel meer voorkomt dan dat men, zowel individuen als organisaties en overheden, beseffen. Dit zorgt ervoor dat we een enorme kans hebben om de bestaande vormen verder uit te bouwen en bekender te maken, met als doel zoveel mogelijk mensen actief te laten participeren in de samenleving. De scheidslijn hierin scheelt per persoon, want zijn mensen met een sociaal beroep niet ook al aan het participeren?

Uit onze gesprekken blijkt een hoop enthousiasme om de wereld te laten veranderen. We leven in een land die ons deze mogelijkheden biedt, door de vrijheden die wij als individuen hier hebben. Laten we samen, al participerend, werken aan een toekomst waarin ieder op hun eigen wijze bij kan dragen aan het ontwikkelen van onze samenleving.

Persoonlijke conclusie: Ay Ling Thung

Ik herinner me dat ik blij verrast was toen ik de uitnodiging ontving om me aan te melden voor 'Challenge 2050'. Ik zag het als een mooie kans om samen met andere jongeren op een laagdrempelige manier na te denken over de uitdagingen van deze tijd en oplossingen voor de problemen in de samenleving aan te pakken en om samen te werken aan een betere toekomst.

Tijdens de verschillende 'Challenge 2050' bijeenkomsten, inspiratiesessies, groepsvergaderingen en interviews kwamen we steeds dichterbij de antwoorden op de volgende vragen: "Hoe ontwerp je een visie voor een betere toekomst die zowel idealistisch en optimistisch als realistisch en haalbaar is?" "Welke kansen zijn er?" En: "Welke stappen moeten gezet worden om er te komen?"

Tijdens het onderzoeksproces voor onze toekomstvisie rondom participatie in 2050 heb ik veel inspirerende mensen ontmoet die werken aan mooie projecten die stapje voor stapje bijdragen aan een betere, inclusievere, socialere en duurzame toekomst. Een toekomst waarin burgers hun steentje bijdragen door hun stem te laten horen maar ook door zelf de handen uit de mouwen te steken voor een betere samenleving.

Ik vond het geweldig om in korte tijd samen met Sal, Imme en Teshuwah te werken aan onze toekomstvisie rondom participatie in Zeeland in 2050. Een top-team waar iedereen andere ervaringen, vaardigheden en ideeën in bracht. Na ontelbare ontmoetingen, vergaderingen, interviews, brainstorm- en schrijfsessies kunnen we trots zijn op het eindproduct in de vorm van een manifest. We hopen dat we met dit manifest onze toekomstvisie kunnen delen, informeren, inspireren en activeren en om samen te werken om stapje voor stapje naar een participatiesamenleving te bewegen.

Persoonlijke conclusie: Imme Zander

Toen ik werd uitgenodigd om mee te doen aan Challenge 2050, was ik meteen enthousiast. Ik wist niet wat het precies was, hoe lang het zou duren of met wie ik dit project zou gaan doen. Het enige wat ik wist is dat dit een mogelijkheid zou bieden om de toekomst te verbeteren, en dat was al genoeg om mij over te halen.

Met het onderwerp participatie had ik aanvankelijk vrij weinig, ik had liever iets technisch willen doen rondom klimaat en energie. Toch sprak dit groepje mij aan. Ik voelde me al snel helemaal op mijn plek binnen zowel het groepje als het onderwerp. Ik ben de jongste binnen mijn groep, waardoor ik bang was dat ik niet serieus genomen zou worden. Deze verwachting bleek al vrijwel meteen niet te kloppen. Met open armen werd ik ontvangen en mijn inspraak werd gewaardeerd. Ook werd ik hoe langer het project bezig was, steeds meer geïnteresseerd in het onderwerp. Tijdens het project liep ik regelmatig tegen het probleem dat het onderwerp “participatie” enorm breed is, en dat 2050 nog erg ver weg is. Hierdoor bleef het project voor mij heel lang erg vaag. Wordt er een fysiek resultaat verwacht? Hoe realistisch moet ons droombeeld zijn? Wat bedoelen we precies met het begrip participatie? Dit soort vragen spookte vaak door mijn hoofd. Gelukkig werden de antwoorden op deze vragen mij gedurende het project steeds duidelijker.

Ik vond het een enorm leuk en ook super leerzaam project. Ik ben erg dankbaar dat Ran en Merel mij de kans hebben gegeven om mee te doen aan dit project. Ook ben ik dankbaar voor mijn teamgenoten, Ay Ling, Sal en Teshuwah, van wie ik gedurende dit project ontzettend veel heb geleerd en met wie ik vooral heel hard heb kunnen lachen!

Uiteindelijk denk ik dat wij met zijn vieren een resultaat hebben kunnen neerzetten waar we trots op mogen zijn. En nu, op naar 2050!

Persoonlijke conclusie: Sal van den Berg

Hoe ging ik er in?

Toen Ran & Merel begonnen over Challenge 2050 had ik er nog niet echt een beeld van, maar na de eerste bijeenkomst wist ik gelijk dat het een leuk en interessant avontuur zou worden. Het groepje waar ik in terecht kwam was met bekenden en op dat moment nog onbekende mensen, maar binnen de kortste keren voelden we als een hecht clubje. Naast inhoudelijke gesprekken konden we het ook al gauw met elkaar hebben op persoonlijk niveau en een lachbui was nooit ver te zoeken.

De grootste uitdaging van deze Challenge was het afkaderen van het onderwerp. Er viel zoveel te bedenken en te betrekken bij participatie, dat we echt moesten gaan snijden om onszelf niet te laten verzuipen. We waren het ook niet altijd met elkaar eens over de inhoud van het stuk, maar dit zorgde voor een mooie dynamiek waarbij we elkaar konden aanscherpen om zo toch tot een consensus te komen.

Wat fijn aan ons groepje was, was dat we allemaal anders waren. Andere achtergronden, input, pluspunten en minpunten. Het lukte ons al vrij snel om elkaar in elkaars kracht te zetten waardoor we allen op onze eigen wijze konden bijdragen aan dit project. Af en toe aangeven dat het tegen zat was dan ook geen enkel probleem.

Als ik terugblik op de afgelopen maanden zie ik prachtige groepjes mensen die zich keihard hebben ingezet om een mooi toekomstbeeld op touw te zetten. Challenge 2050 zelf is al een succesverhaal als het gaat om burgerparticipatie!

Persoonlijke conclusie: Teshuwah Rijkers

Ik heb niet vaak dat ik een onderwerp tegenkom dat met nader onderzoek zo radicaal mijn maatschappelijke beeld veranderd als het onderzoek naar burgerparticipatie dat bij mij heeft gedaan. Ik heb gedurende dit project een dieper begrip gekregen van de structuur waarop onze maatschappij is ingedeeld, en ik ben me overtuigend beter bewust geworden van de verschillende initiatieven die al in mijn regio bestaan. Ik denk dat het voor een samenleving cruciaal is dat de mensen met goede ideeën de mogelijkheid hebben om die ideeën te kunnen realiseren, en burgerparticipatie kan hier een grotere rol in spelen dan ik me voorheen bewust van was.

Mijn deelname aan Challenge 2050 zal ik vanaf nu als eerste voorbeeld gebruiken van de voordelen van burgerparticipatie. Buitenom dat we ontzettend veel hebben geleerd en beter bekend zijn geraakt met onze omgeving, was het ook gewoon ontzettend leuk om met andere betrokken burgers (en in ons geval ook een volksvertegenwoordigster) deel te nemen aan een burgerinitiatief.

Het is erg inzichtgevend om met goed geïnformeerde en verstandige mensen van mening te verschillen, en dat is dan ook genoeg gebeurt. Ik kan het iedereen aanraden om mensen op te zoeken die je soms aan je eigen gelijk laten twijfelen. Convicties zijn het sterkst wanneer zij eerst optimaal betwijfeld zijn, en het meewegen van andere perspectieven is hiervoor van onschatbare waarde.

Challenge 2050 is naar mijn mening een uitstekend voorbeeld van burgerparticipatie, en ik hoop nog veel vergelijkbare projecten te zien.

Dankwoord

Tijdens het Challenge 2050 traject hebben we veel inspirerende mensen, projecten en organisaties ontmoet.

We willen Dorpen voor Morgen bedanken als initiatiefnemers van Challenge 2050. Hiernaast zijn wij het ZMF erg dankbaar voor de organisatie. We willen vooral Ran Kok, Merel Groot en Marten Wiersma bedanken voor de uitdaging, hun steun, vertrouwen, begeleiding en ideeën. Vervolgens willen we het partner panel en de inspiratiesessie hosts bedanken voor de inspiratie en kennis die ze met ons gedeeld hebben.

Zonder de vele inspirerende mensen van de succesverhalen hadden we dit boek nooit kunnen schrijven. Omdat we alle succesverhalen erg waarderen, zetten we de volgende personen (op willekeurige volgorde) graag in het zonnetje zetten: Li An Phoa van Drinkable Rivers, Lenneke van Linden en Wouter van der Pijl van Herenboeren Goes, Marja Veenstra en Vera Niessen van Burgerkracht Limburg, Janneke Nijssen-Heesakkers van Middelburg Ontmoet, Hanneke Griffioen van de Zeeuwse Zorg Coalitie en Tishana Martijn van de Jonge Klimaatbeweging.

Vervolgens willen we graag de andere deelnemers van Challenge 2050 bedanken en vooral ons 'dream team' dat bestond uit Ay Ling, Imme, Sal en Teshuwah. In korte tijd hebben we samen geweldige prestaties verricht, iets om trots op te zijn!

En tot slot willen we onze families en vrienden bedanken voor de steun en toeverlaat en alle anderen die niet genoemd zijn maar wel een rol hebben gespeeld bij het vormen van onze ideeën rondom participatie die uiteindelijk vertaald werden in dit boek.

Een 2050 waarin alle burgers gehoord worden.

Dat is waar wij de afgelopen maanden onderzoek naar hebben gedaan.

Hoe kunnen we de samenleving het beste organiseren zodat iedereen laagdrempelig kan bijdragen aan een betere wereld? Of je nu je buurt verfraait met een lokale moestuin of meebeslist over belangrijke maatschappelijke kwesties, in onze droomvisie voor 2050 kan iedereen actief deelnemen.

In dit boek zullen wij u meenemen naar onze droomwereld, waarin participatie in onderdeel is geworden van het dagelijkse leven van elke burger. Spreekt deze droomwereld u aan? Dan zullen we u 5 stappen meegeven zodat u mee kan helpen om deze wereld in 2050 te realiseren.

Samen bouwen we aan een wereld waarin participatie vanzelfsprekend is en waarin elke stem telt. Doe met ons mee en ga samen met ons op reis naar een betere wereld

**SAL VAN
DEN BERG**

Docent
geschiedenis,
activist,
vrijwilliger
ouderenzorg

**AY LING VAN
DER SPEK-
THUNG**

Provinciale
Statenlid PvdA-GL,
Masterstudent
duurzaamheid

**TESHUWA
RIJKERS**

Software
engineer,
Volt Zeeland

**IMME
ZANDER**

Student Data
Science, Computer
Science &
Mathematics UCR

